

Baş redaktor: Şəhla Qəmbərova
Korrektor: İlahə Quliyeva

Redaktor: Sevinc Nuruqızı
Bədii tərtibat: Aqil Tağıyev

Müəlliflik hüququ F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasına məxsusdur. Xüsusi icazə olmadan jurnalın surətini, elektron variantını çap etmək və yaymaq qanuna ziddir.

Jurnalımıza abunə olmaq üçün aşağıdakı ünvana müraciət edə bilərsiniz.

Ünvan: Bakı AZ1022 S.Vurğun küçəsi 88

Tel: (+99412) 5970879, Faks: (+99412) 5970851.

«Aspoliqraf LTD» nəşriyyat-poliqrafiya müəssisəsinin mətbəəsində hazır diapozitivlərdən çap olunmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyində qeydiyyatdan keçib. Qeydiyyat nömrəsi: № 3926 - 06.11.2014 2006-cı ilin noyabrından çıxır.

Təşkilati dəstək: Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi

Təsisçi: F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası

Üz qabığında: Tağızadə Sofia

Göy Qurşağı

UŞAQ VƏ YENİYETMƏLƏR ÜÇÜN JURNAL
№ 3 (72) - 2020

 web: www.clb.az
 facebook: fb.com/childlibazerbaijan
 twitter.com/childlibaze
 instagram: [childlibazerbaijan](https://instagram.com/childlibazerbaijan)
 youtube: [childlibazerbaijan](https://youtube.com/childlibazerbaijan)

əni bilmirəm, mən oxumağı çox sevən biriyəm. Mahnı oxumağı demirəm, əlbəttə. Mütalə etməyi... Nə qədər texniki inkişaf əsri olsa da, nə qədər internet resursları zənginləşsə də, kitabın yerini heç nə vermir. Kitabın səhifələrinin yüngül xışıltısı, ondan gələn kağız ətri və sevgi dolu sətirlər... Bütün bunları nə əvəz edə bilər ki?! Nəyə görə "Çox oxuyan, çox bilər", - deyib atalar?! Gəlin, birlikdə araşdıraq. Görək mütalə insana nə verir?!

Kitablar dünyagörüşünü inkişaf etdirir. Doğru yazılmış kitabları oxuyarkən, insan dünyaya baxışını genişləndirir.

Kitablar düşünmə qabiliyyətini artırır, təfəkkürü inkişaf etdirir, şərh etmə qabiliyyətini formalaşdırır.

Kitablarda insan öz idealını tapır, ona bənzəməyə çalışır. Kitabda başqa insanların zəngin təcrübəsi və biliyi, ideya, təlim və strategiyaları var.

Kitablar bir çox suallara cavab tapmağa kömək edir. Axı minlərlə insan məhz kitablar vasitəsilə öz təcrübəsini və həyat hekayətini bölüşür. İstənilən problemdən çıxış yolları təklif edir.

Kitablar ilhamlandırır, böyük müvəffəqiyyətlər əldə etməyə ruhlandırır.

Kitablar təhsil və təlim üçün ən etibarlı mənbədir. Çox oxuyan, daha ağıllıdır. Çünki o özünü lazımı qədər məlumatla zənginləşdirib.

Kitablar – "başqasının beyninə nəzər yetirmək üçün", onun fikirlərini oxumaq və nə hiss etdiyini duymaq üçün ən yaxşı vasitədir. Dünyaya bir nöqtədən baxmaq əvəzinə, kitabla ən müxtəlif nöqtələrdən baxa bilərsiniz.

Kitablar diqqəti cəmləməyin ən gözəl yoludur. Çünki oxu zamanı diqqət yayınarsa, təsvirin gedişi pozular.

Kitabla ünsiyyətdə yeni fikir axını ilə rastlaşsın. Bu fikirlər sənə başında dövr edir və imkan yaradır ki, öz yeni və parlaq ideyalarını irəli sürəsən.

Zöhrə Aslan

Erkən yaşlardan təsviri incəsənətə maraq yaratmaq üçün məktəblərdə, art studiyalarda məşğələlər keçirilir. Məhz uşaqlarla keçirilən ardıcıl, sistemli məşğələlər yolu ilə uşaq ətraf aləmin dərk olunmasının spesifik formaları ilə tanış olur və həyatı bədii obrazlarla, rənglərlə dərk etməyə başlayır. Onların estetik zövqü, yaradıcı təxəyül, mənəvi hissləri tərbiyə olunur, formalaşır və bununla da gələcək inkişafın təməli qoyulur.

"Günəş" rəsm studiyası Bakı şəhər 46 saylı Məktəb-dənkənar Tərbiyə işi Mərkəzinin nəzdində fəaliyyət göstərib. Balaca və yeniyetmə rəssamların bu studiyanın divarları arasında yaratdığı əsərlərin sorağı bütün ölkələrin beynəlxalq müsabiqələrindən gəlir.

Vətənpərvərlik mövzusunda çəkdikləri bu rəsmlərdə uşaqlar vətənə sevgi, məhəbbət hisslərini bildirir, onu qorumaq kimi keyfiyyətlərini əks etdirirlər.

Naqiyə Rzayeva

"Günəş Art Studio" nun rəhbəri

Ləman

İbrahimov Mehdi

Quliyeva Leyla

Hüseynova Nuray

Mikayılova Süsən

Xəlilsoy Ayxan

İbrahimova Səmayə

Salamova Həmidə

Məmmədova Elmira

Məmmədov Mikayıl

Süleymanova Ayşə

Xəlili Aylın

Canni Rodari 100

Sənə bir yazıçı haqqında danışacam... İstəyirəm ki, onu yaxından tanıyasan. Dünya ədəbiyyatını tanımaq dünyanı tanımaq deməkdir. İtaliyalı yazıçı Canni Rodari dünya uşaqlarının sevimlisidir. Bu il 100 illiyi qeyd edilən yazıçı haqqında sənə dəyəcəklərim var...

Canni Rodari 1920-ci il oktyabrın 23-ü İtaliyada, çörəkçi ailəsində dünyaya gəlib.

Canni 10 yaşı tamam olmamış atasız qalıb. Rodari və iki qardaşı – Çezare və Mario anasıyla birgə kəndə köçməli olublar, ehtiyac içində böyüyən balaca çəlimsiz Canninin qəlbində kitaba sevgi özünə yuva qurub, yaşa dolduqdan sonra isə özünü yazıçılıq işinə həsr edib. 1948-ci ildə jurnalist kimi çalışarkən uşaqlar üçün də əsərlər yazmağa başlayıb. Bu sahədə böyük uğur qazanıb.

Adı və əsərləri qısa müddətdə dünya ədəbiyyatı xəzinəsinə daxil olan italyan kommunist yazıçısı Canni Rodari xüsusilə uşaq və gənclərin sevsə oxuduqları bir çox şeir və nağılvəri əsərlərin müəllifidir. Bu baxımdan, onun dünya ədəbiyyatında ən çox tanınmış və geniş yayılmış əsəri – “Çipollino” nağıl-povesti səciyyəvidir.

Canni Rodari yaradıcılığa şeirlə başlayıb, 1951-ci ildə “Şən şeirlər kitabçası” adlı ilk şeir kitabını buraxdırıb, daha sonra isə ona dünya şöhrəti qazandıran “Çipollinonun macəraları” kitabını yazıb. Tezliklə populyarlaşan bu əsərə 1961-ci ildə ilk cizgi filmi, 1973-cü ildə isə “Çipollino” nağıl-filmi çəkilir.

1970-ci ildə yazıçı çox prestijli Hans Kristian Andersen mükafatını alır.

“Celsomino Yalançılar Ölkəsində” Canni Rodarinin ikinci uşaq romanıdır.

Alisa necə dənizə düşdü

Canni Rodari

Bir dəfə Alisanı dənizə apardılar. Və dəniz Alisanın necə xoşuna gəldisə, o, sudan çıxmaq istəmədi. Sahildə dayanan anası onu səslədi:

—Alisa, bəsdir, çıx sudan.

—İndi, anacan. İndicə çıxacam. Bax, görürsən, artıq sahilə tərəf gəlirəm, - deyə Alisa cavab verdi.

Belə cavab versə də ürəyində başqa çür düşüncüdü: “Suda çox qalacağam. O vaxta kimi ki, bir də görəcəyəm üzgəclərim çıxıb. Və balığa çevrilmişəm”. Alisa həmin gün anasının təkidini ilə sudan çıxsa da hər gecə yatmadan öncə güzgüyə baxar, yoxlayardı görsün üzgəcləri çıxıb, yoxsa yox. Üzgəclərdən də çox istədiyi bədəninə parıltılı pulcuqların olması idi. Amma bədəninə bir neçə qum dənəsindən başqa bir şey tapmazdı. Onlar da ona görə qalmışdı ki, dənizdən gələndən sonra yuyunmamışdı.

Bir dəfə o, dənizə səhər tezdən getdi. Sahildə balıqqulaqları toplayan bir oğlandan başqa heç kəs yox idi. Oğlan balıqçı oğlu idi. Ona görə də dənizə aid olan hər şey haqqında lazımı məsləhətlər verə bilirdi. Alisa da ona bir sualla müraciət etdi:

—Sən bilmirsən, necə balığa çevrilmək olar?

—Bu çox asandır. İstəyirsən, göstərim, - deyə oğlan cavab verdi.

O arasına istridyə və balıqqulaqları yığıdığı dəsmalı sahiləki daşın üstünə qoyub dənizə baş vurdu. Bir dəqiqə keçdi, iki dəqiqə keçdi, amma oğlan suyun altından çıxmadı. Birdən onun əvəzinə suyun üzündə fəvvarələr vura-vura bir delfin göründü. Delfin sıçrayıb yenidən suya atılır, cürbəcür akrobatik hərəkətlər edirdi. Bir xeyli suyun üzündə oynadıqdan sonra o, quyruğunu belinə şappıltı ilə çırpıb suyun üzündə itdi. Və delfinin yoxa çıxdığı yerdə oğlan göründü. Oğlan başını sudan çıxarıb qışqırdı:

—Görürsən, balıq olmaq necə asandır?

—Düz deyirsən, - deyə Alisa onunla razılaşdı. Görəsən, məndə alınar?

—Sən cəhd elə. Alınacaq.

Alisa suya atıldı. Get-gedə sahilədən uzaqlaşdı. Balıq olmasa da, heç olmasa dəniz ulduzu olmaq arzusu ilə dərinliklərə doğru üzməyə başladı. Amma birdən onun ayağı böyük, ikitaylı

balıqqulağının içinə girdi. Elə o dəqiqə də Alisanı əsnəmək tutdu. Alisanın ayağı balıqqulağının içindəki yumşaq bədənli canlıya toxunan kimi balıqqulağının tayı bir-birinin üstünə qapandı və qız bütün arzuları ilə bərabər burada qapalı qaldı. “Yenə də təhlükə ilə üzləşdim” - deyə Alisa düşündü.

Amma dənizin dibində və balıqqulağının içində elə rahatlıq və sakitlik var idi ki. Necə yaxşı olardı bu ənginlik və sakitlikdə, mavi dənizin, ağ-çəhrayı rəngli, parıldayan balıqqulağının içində həmişəlik yaşayasan. Lap su pəriləri kimi. Amma bu yerdə Alisa köksünü ötürdü. Anası yadına düşmüşdü. Yazıq anası. İndi bil-sə ki, onun qızı dənizin dibindədir, bağı çatlayar. Bəs atası? Bax, elə bu gecə o şəhərdən qayıtmalıdır. Alisa öz-özünə düşündü:

“Mən onları tək qoya bilmərəm. Axı onlar mənə çox sevir. Eybi yoxdur, valideynlərimin xətrinə mən bu dəfə qayıdım evimizə”. Alisa belə fikirləşib əlləri ilə balıqqulağının kənarlarından tutdu. Var gücünü sərf edib onları ayıra bildi. Balıqqulağından çıxan kimi suyun üzünə doğru üzdü. O, sudan çıxanda gördü ki, bayaqki oğlan təşviş içində sahilboyu qaçır.

Alisa da tez evlərinə qaçdı. Amma bu hadisə haqqında heç vaxt heç kəsə, heç nə demədi.

Tərcümə etdi:
Sevinc Nuruqızı

ЛЕГЕНДА О Хазри и Гилаваре

Начало в предыдущем номере

Вот в таком райском уголке жили два брата, Хазри и Гилавар. Хазри, старший брат, - неугомонный, быстрый, юркий, как юла, шумный, порывистый, непоседливый, а Гилавар - напротив, был ласковым, шаловливым и мечтательным ребёнком.

Целый день они плескались в море, занимались ловлей рыбы, помогая родителям. Хазри плавал, кидал камни в воду, храбро нырял под огромные волны, а Гилавар предпочитал сидеть на берегу, задумчиво поглядывая на шалости брата, собирая на берегу красивые камушки, раковины, и наблюдая за птицами, отлавливающими рыбёшку в море.

Забрели как-то в это поселение люди из другого племени, и им тоже понравился этот полуостров настолько, что они решили обосноваться тут.

- Можно ли нам остаться здесь? - спросили пришлые.

- Мы не возражаем, - радушно отвечали жители поселения, - земли много, на всех хватит.

Пришлых людей становилось всё больше и больше, но старожилы были столь беспечны, что не придавали этому большого значения.

К сожалению, пришлые были вовсе не такими уж безобидными, как показалось старожилам. Используя их беспечность и неосмотрительность, пришлые решили позвать сюда всё своё племя и прогнать старожилов. Коварством и неблагодарностью задумали они отплатить за гостеприимство и доверчивость жителей поселения.

Вскоре на поселение напали люди другого племени. Их было намного больше, чем старожилов, да к тому же к врагам присоединились пришлые. Они стали вытеснять растерянных жителей, бесжалостно убивая их, не щадя ни стариков, ни женщин, ни детей.

Хазри и Гилавар, жившие неподалёку от священных огней, прибежали к месту поклонения, пали на колени перед святилищем и взмолились:

- О, Господи! О, Душа Огня! Спасите наше племя! Не дайте потухнуть нашим очагам! Мы не можем уйти отсюда, ведь мы так

полюбили эту землю!

Мальчики были в отчаянии. На их глазах убивали их сородичей, а они ничем не могли помочь им.

- О, Господи! О, Душа Огня! Возьмите наши жизни, но только спасите наше племя! - рыдая, говорили они.

Земля вдруг содрогнулась, солнце скрылось, небо потемнело, грянул гром, засверкали молнии, вздыбились волны на море, яростно брызгая пеной и тиной на берег.

Враги оторопели и пришли в ужас. Этот уголок земли раньше казался им раем, а сейчас он больше всего напоминал им ад. Они остановились в растерянности.

Мальчики вдруг исчезли, а вместо них вдруг возник ураганный ветер, который бешено закрутился и рванул с такой силой, что поднял вверх столб песка, камней, деревьев и пыли, и понёсся вперёд на врагов.

Жители поселения сочли это добрым для себя предзнаменованием, воодушевились и стали ещё яростнее сопротивляться. Враги, увидев, как с огромной скоростью и гулом несётся на них ураган, сметая всё на своём пути, пришли в такой ужас, что побежали прочь с криками:

- Зачем нам эта земля? Откуда взялся этот ураган? Здесь невозможно жить!

И они стали отступать, спасаясь бегством. А жители поселения наконец-то вздохнули свободно. А тут вскоре и ураганный ветер куда-то исчез, словно ничего и не было. И тут вдруг появился ветерок, лёгкий, ласковый, тёплый. Море успокоилось и выглянуло солнце.

Старожилы уходили куда-то собирались, ведь эта земля стала для них родной, т.е. их Родиной. Поэтому ураган их не напугал. А потом..., естественно, жизнь пошла своим чередом.

Ветер, холодный, пронизывающий до костей, временами бешеный, штормовой, благодарный народ с тех пор называет Хазри, а лёгкий, тёплый, даже нежный - Гилаваром, в память о братьях, ценою собственной

жизни прогнавших врагов со своей земли.

Они и сейчас помогают нам. Приходит хазри, отгоняет всю нечисть, повисшую над городом, пригоняет тучи, которые поливают эту землю, очищая её, дарит нам прохладу, и бакинцы говорят с уважением:

- Это Хазри пришёл!

- Хазри налетел! Сматываем удочки! - говорят рыбаки, собирая сети, направляясь к берегу подальше от грозных волн.

А когда наступают знойные дни, то тут появляется гилавар. Он гонит от берега в море волны, которые начинают успокаиваться. Морская поверхность покрывается мелкой рябью, вода становится прозрачной, а в воде плавают стайки мелких рыбёшек прямо у берега. Лёгкий шаловливый гилавар приносит облегчение изнывающим от жары людям.

- Ах, как хорошо сейчас на море! Скорее на пляж! - говорят бакинцы, облегчённо вздыхая и устремляясь к морю.

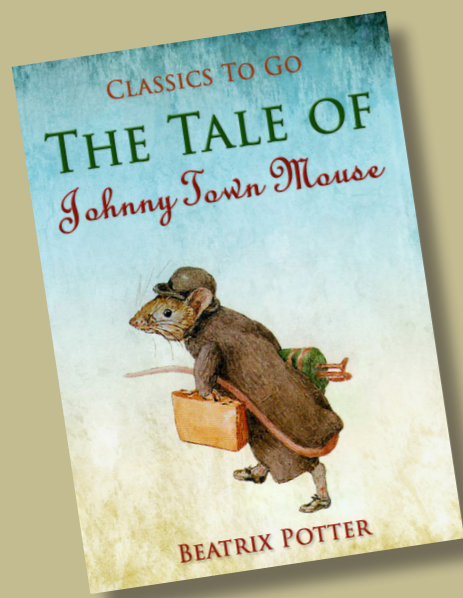
- Это Гилавар! Хороший будет улов! - радуются рыбаки, раскидывая рыболовные сети.

Для меня же Хазри - олицетворение освобождения от всего лишнего, фальшивого, всего, что мешает нам жить, напоминание о неразумной доверчивости, непозволительной беспечности, о необходимой бдительности, и о том, что «ничто не вечно под луной».

А Гилавар - утешение в пору жизненных невзгод, вселяющий надежду на лучшее, как напоминание о том, что и горе тоже не бывает вечным.

Они и теперь неразлучны: солнце, Абшерон, хазри, гилавар, вечные огни, грязевые вулканы, Гобустан и Ичери-шехер. И город, который построили люди, назвали «Баку», что в переводе означает «Город ветров».

А мы живём, порой даже не замечая все те блага, что подарила нам Мать-природа, не оценивая того, что окружает нас, подчас забывая о Боге, едином для всех людей, живущих на Земле.

THE TALE OF JOHNNY TOWN-MOUSE

by Beatrix Potter

Johnny Town-mouse was born in a cupboard. Timmy Willie was born in a garden. Timmy Willie was a little country mouse who went to town by mistake in a hamper. The gardener sent vegetables to town once a week by carrier; he packed them in a big hamper.

The gardener left the hamper by the garden gate, so that the carrier could pick it up when he passed. Timmy Willie crept in through a hole in the wicker-work, and after eating some peas—Timmy Willie fell fast asleep.

He awoke in a fright, while the hamper was being lifted into the carrier's cart. Then there was a jolting, and a clattering of horse's feet; other packages were thrown in; for miles and miles—jolt—jolt—jolt! and Timmy Willie trembled amongst the jumbled up vegetables.

At last the cart stopped at a house, where the hamper was taken out, carried in, and set down. The cook gave the carrier sixpence; the back door banged, and the cart rumbled away. But there was no quiet; there seemed to be hundreds of carts passing. Dogs barked; boys whistled in the street; the cook laughed, the parlour maid ran up and downstairs; and a canary sang like a steam engine.

Timmy Willie, who had lived all his life in a garden, was almost frightened to death. Presently the cook opened the hamper and began to

unpack the vegetables. Out sprang the terrified Timmy Willie.

Up jumped the cook on a chair, exclaiming "A mouse! a mouse! Call the cat! Fetch me the poker, Sarah!" Timmy Willie did not wait for Sarah with the poker; he rushed along the skirting board till he came to a little hole, and in he popped.

He dropped half a foot, and crashed into the middle of a mouse dinner party, breaking three glasses.—"Who in the world is this?" inquired Johnny Town-mouse. But after the first exclamation of surprise he instantly recovered his manners.

With the utmost politeness he introduced Timmy Willie to nine other mice, all with long tails and white neckties. Timmy Willie's own tail was insignificant. Johnny Town-mouse and his friends noticed it; but they were too well bred to make personal remarks; only one of them asked Timmy Willie if he had ever been in a trap?

The dinner was of eight courses; not much of anything, but truly elegant. All the dishes were unknown to Timmy Willie, who would have been a little afraid of tasting them; only he was very hungry, and very anxious to behave with company manners. The continual noise upstairs made him so nervous, that he dropped a plate. "Never mind, they don't belong to us," said Johnny.

"Why don't those youngsters come back with the dessert?" It should be explained that two young mice, who were waiting on the others, went skirmishing upstairs to the kitchen between courses. Several times they had come tumbling in, squeaking and laughing; Timmy Willie learnt with horror that they were being chased by the cat. His appetite failed, he felt faint. "Try some jelly?" said Johnny Town-mouse.

"No? Would you rather go to bed? I will show you a most comfortable sofa pillow."

The sofa pillow had a hole in it. Johnny Town-mouse quite honestly recommended it as the best bed, kept exclusively for visitors. But the sofa smelt of cat. Timmy Willie preferred to spend a miserable night under the fender.

It was just the same next day. An excellent breakfast was provided—for mice accustomed to eat bacon; but Timmy Willie had been reared on roots and salad. Johnny Town-mouse and his

friends racketted about under the floors, and came boldly out all over the house in the evening. One particularly loud crash had been caused by Sarah tumbling downstairs with the tea-tray; there were crumbs and sugar and smears of jam to be collected, in spite of the cat.

To be continued

Keyt di Kamillo

Əvvəli ötən saylarımızda

Dovşan Edvardın qeyri-adi səyahəti

İyirmi dördüncü bölüm

Edvard Tüleyni əməlli-başlı təmir elədilər, demək olar ki, onu yenidən yaratdılar, təmizləyib parıldatdılar və əyninə son dəbə uyğun zövqlə tikilmiş kostyum geyindirdilər. Və ən hündür yerə qoydular ki, müştəri onu tez görsün. O qoyulduğu yerdən kukla dükanı əl içi kimi görünürdü: Lyusius Klarkın iş masası da, pəncərələr də, onların arxasındakı ətraf mühit də, müstərilərin girib-çıxdığı giriş qapısı da.

Qoyulduğu yerdən bir dəfə Edvard həttə Braysı da görmüşdü. Oğlan qapını açdı, amma içəri girmədi. Astanada dayandı. Onun sol əlindəki dodaq qarmonu pəncərədən düşən günəş şüaları altında par-par parıldayırdı.

- Gənc oğlan, - Lyusius ciddi halda dedi, - xatırladım ki, biz səninlə müqavilə bağlamışdıq...

- Yəni mən baxa da bilmərəm?- Brays əlinin dalı ilə burnunu sildi. Bu hərəkət Edvardı elə kövrəltdi ki, qəlbi titrədi. - Heç nə demirəm ki, sadəcə, dayanıb ona yaxından baxmaq istəyirəm.

Lyusius Klark köksünü ötürdü.

- Yaxşı, bax. Amma sonra çıx get və bir də bura qayıtma. İşim-gücüm qurtarıb, hər gün səhər tezdən sənə kədər dolu sifətə baxmayacağam ki...

- Yaxşı, ser, - Brays dedi.

Lyusius yenidən köks ötürdü. O, iş masasının arxasından qalxdı, Edvardın qoyulduğu rəfə yaxınlaşdı və onu götürüb Braysa göstərdi.

- Salam, Zıncırov,- Brays dedi. - Yaxşı görünürsən. Mən səni sonuncu dəfə görəndə pis halda idin. Başın sınıq-sınıq idi.

- Hə, o yenidən təptəzə olub. - Lyusius dedi - Axı mən sənə söz vermişdim.

Brays başını tərpətdi və burnunu çəkdi..

- Əlimə götürə bilərəm? - deyə soruşdu.

- Yox, - Lyusius dedi. Brays yenə başını tərpətdi.

- Onunla vidalaş. Mən onu təmir etmişəm, ölümdən xilas etmişəm, sən də onunla vidalaşmalısən.

"Getmə, - Edvard ürəyində dedi. - Sən getsən, ürəyim partlayar".

- İndi çıx get, - Lyusius Klark dedi.

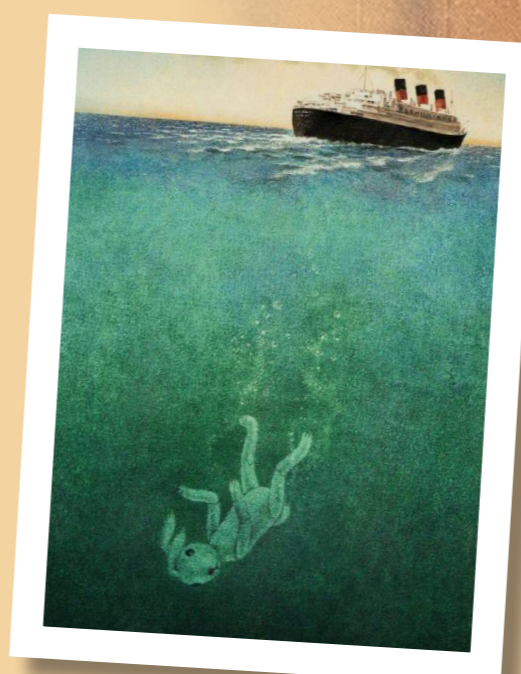
- Yaxşı, ser, - Brays dilləndi, amma dayandığı yerdən tərpənmədi. Gözlərini Edvarddan ayıra bilmədi.

- Dedim ki, get. - Lyusius Klark əsəbiləşdi.

"Xahiş edirəm, - Edvard pıçıldadı. - Getmə".

Amma Brays çevrildi və dükandan çıxdı. Qapı bağlandı. Zıncırov cingildədi. Və Edvard tək qaldı.

Rus dilindən çevirdi:
Sevinc Nuruqızı

Dovşan adası

Bu maraqlı və qeyri-adi ada Yaponiyanın Xirosima əyalətinin Okunosima adasıdır. Bu adanın başqa bir adı "dovşan adası"dır. Əgər dovşan həvəskarısına, o zaman üz tut Yaponiyaya. Get axtar tap dovşan adasını. Burada bir deyil, iki deyil, yüzlərlə dovşan yaşayır. Əgər getmək fikrin olsa, bu gözəl varlıqlar üçün yemək götürməyi unutma. Yemək deyəndə, yerkökü, kələm, alma onları əməlli-başlı xoşbəxt edə bilər. Əsasən də qış aylarında. Yayda ada yaşıllıqlar içində olur, dovşanlar yaşıl ağac pöhrələri, yarpaq və zoğlarla qidalanır. Qışda isə səyyahların köməyinə əməlli-başlı ehtiyac duyulur. Amma dovşanların görüşünə gedənlər özləri ilə başqa heyvanları götürməməlidir. Tutaq ki, sevimli pişiyini və yaxud itini.

Ada o qədər də böyük deyil. Bir günə onun başından düşüb ayağına qədər gedib çıxmaq olar. Bu adanın sakinləri qonaqsevər dovşanlardır. Hətta deyərdim ki, qonaq yolu gözləyən. Çünki hər gələn qonaqla onlara ləzzətli yerkökü və kələm gəlir. Amma bu qonaqsevərlərdən bəzən zədə də almaq olar. Unutmaq lazım deyil ki, onlar vəhşi dovşanlardır. Nə qədər mehriban olsalar da, hər an cırmaqlaya bilərlər.

Lap əvvəllər Okunosima adi adalardan biri idi. Burada cəmi üç balıqçı ailəsi yaşayırdı. Amma... Hə bax amması oradadır ki, bu ada heç də həmişə dovşanlar adası kimi xoş niyyətli olmayıb. 1927-ci ildən 1929-cu ilədək bu adada silah istehsal edilib. Özü də adi silah yox, kimyəvi silah. Kimyəvi silahın istehsalı üçün bu adanı ona görə seçiblər ki, ada Tokiodan çox uzaqdadır, bir qədər təcrid olunub. Əgər buradakı silah zavodunda qəza baş verərdisə, bu qəzadən əhali zərər çəkməzdi. İkinci Dünya müharibəsindən sonra zavoda aid olan bütün sənədlər məhv edildi,

zavod özü yandırıldı, kimyəvi məhsullar isə torpağa basdırıldı. Yaxşı, bəs bu ada necə "dovşan adası"na çevrildi? İki ehtimal var: - birincisi odur ki, bu dovşanlar bura İkinci Dünya müharibəsi illərində gətirilib və onlar üzərində kimyəvi maddələrlə təcrübələr aparılıb. Amma bu ehtimal həqiqətə uyğun gəlmir. Çünki o heyvanların belə uzun illər boyu yaşaya biləcəyi güman edilmir. O zaman ikinci ehtimal irəli çıxır: 1971-ci ildə bir qrup məktəbli ekskursiyaya gəlir və özləri ilə 8 dovşan gətirib adaya buraxırlar. Sonralar həmin o 8 dovşan artıb çoxalır və ada olur "dovşan adası".

Bu gün adada dovşan ovu tam qadağan edilib. Dovşanlara yalnız xoş niyyətlə - sadəcə baxmaq məqsədilə adaya təşrif buyurmaq olar.

Dovşanla evdovşanını bir-birindən ayıra bilsən, sənə əhsən. Ayıra bilməsən, gəl sənə kömək edim. Əvvəlcə ondan başlayaq ki, dovşanla evdovşanının (krolik) əcdadı – vəhşi avropa krolikidir. Deməli, bu iki şəxəqulağın hər ikisi dovşankimilər fəsiləsinə aiddir və əməlli-başlı qohumdurlar. Amma elə bütün oxşarlıqları bu qədərdir, desəm... Sonra başlayır fərqli cəhətləri. Dovşan bütün dünyada yaşaya bilər, evdovşanları isə yalnız bir-neçə ərazidə.

Xarici görünüşünə baxaq, dovşan daha böyükdür. Krolikdən fərqli olaraq onlar tükünü tökür, canavar kimi fəsilə uyğun xəzinin rəngini dəyişir.

Kroliklər daha oturaqdır. Qazdıqları yuvada həyatlarının böyük bir hissəsini keçirir. Ailə halında yaşayırlar. Dovşanlar isə tək gəzməyi.

Kroliklər daha fəaldır. Sürətlə çoxalırlar. Krolikin balaçıxartma dövrü 32 gündür, dovşanındakı – 45. Kroliklərin hər dəfə 16 balası ola bilər. Dovşanlar isə cəmi 2 bala dünyaya gətirir.

Və ən əsası da odur ki, kroliklər asanlıqla əhliləşir, insanla qonşuluqda özlərini xoşbəxt hiss edirlər. Dovşan isə azadlıqda yaşamağa üstünlük verir və əhliləşmir.

Dovşan ilə evdovşanı... Sən bunları yaxşı tanı...

LA-PLATADA uşaqların respublikası

Ya nağıldı, ya əfsanə... Hər nədir bilmirəm, amma çox maraqlıdı. Sahəsi cəmi 52 hektar, özü isə əməlli-başlı bir ölkə... Şəhərləri, kəndləri, ferma, park, dəmiryolu xətti, qatarları və əyləncələri ilə. Bu La-Plata şəhərində yerləşən Uşaqların Respublikasıdır.

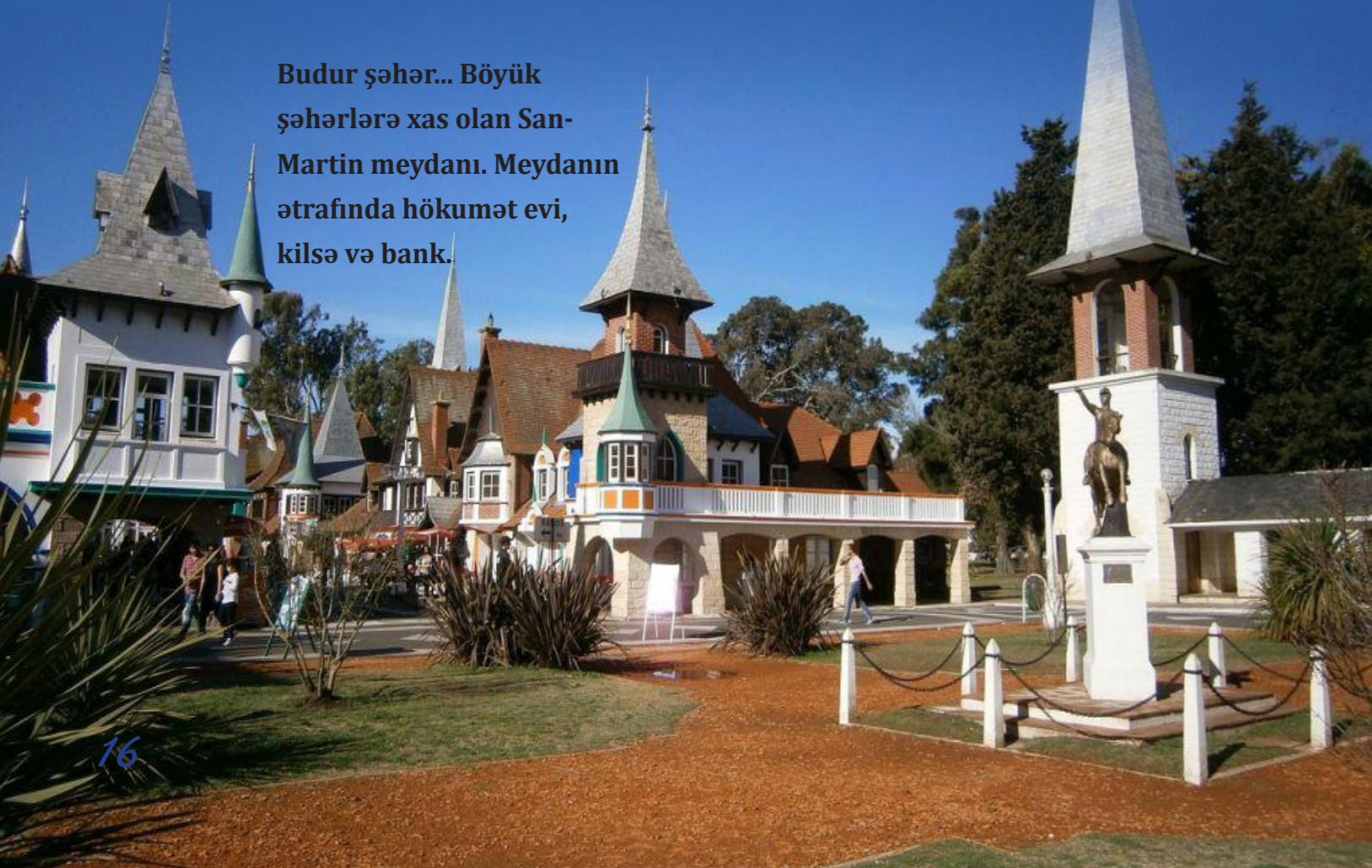
Bu parkın tikintisi 1949-cu ildə memarlar Lima, Kuenka və Qajonun layihələri əsasında həyata keçirilib. Parkın açılışından az sonra Uolt Disney Uşaqların Respublikasına qonaq gəlib və o qədər sevib ki, bu parkı, gedib Amerikada Disneylənd açıb.

Parkda 35 bina var. Bu binalar 10 yaşlı uşaqları nəzərə alaraq tikilib. Tikililər Andersen, Qrimm qardaşlarının nağılları və kral Artur əfsanəsinə əsasən şərq, avropa və orta əsr memarlığı üslubunda tikilib.

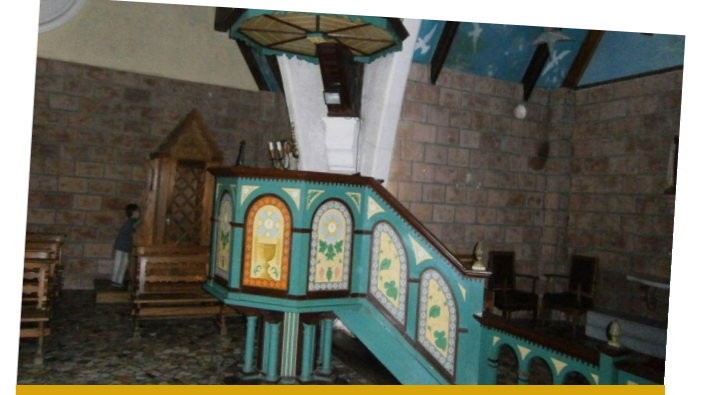

Bu isə kilsədir. Baxanda adama elə gəlir ki, kral Artur əsrinə gedib çıxmısan.

Budur şəhər... Böyük şəhərlərə xas olan San-Martin meydanı. Meydanın ətrafında hökumət evi, kilsə və bank.

Yaxınlıqda hind üslublu Tac-Mahal tərzində mədəniyyət evi və elə onun daxilində kukla muzeyi. Bu muzeyin saysız-hesabsız eksponatları içində müxtəlif səfirliklər tərəfindən hədiyyə edilmiş gəlinciklər də yer alıb.

Bu da nazirliklər. Qapı və pəncərələri qotika tərzində işlənib.

San-Martin meydanından Amerik meydanına qədər olan ərazidə mağaza və restoranlar salınıb.

Burada yangınsöndürən və polis xidməti var. Dəmiryolu parkdan keçməklə iki tunel boyunca uzanıb, gölün üzərindəki körpünün üzəri ilə fasiləsiz, dayanacaqsız səfər nəzərdə tutur.

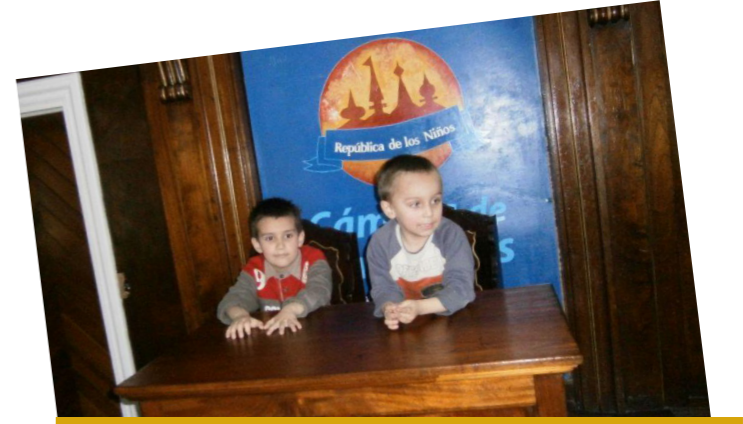
Attraksion parkı böyük sevinc və əyləncə vəd edir. Uşaq sevinci bu yelləncəklərdən səməyə yol alır.

Bir qədər uzaqlarda fermalar, bu fermalarda arın-arxayın gəzişən lamalar, keçi, qoyun, toyuq, xoruz, hindtoyuğu, qaz, ördək, inək, poni, kəkliklər.

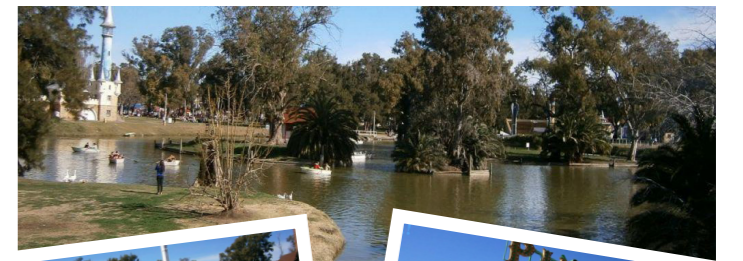
Burada bir neçə adası olan göl də var. Adalardan da bir-birinə qayıq və gəmi əlaqəsi.

Stadion, amfiteatr, bəseyn, hərbi bina və təyyarə limanları...

Belə... Əməlli-başlı Respublika.

Uşaq Respublikasında ali qanunvericilik məclisinin binasında senatorlar və deputatlar palatası var. Burada uşaq hakimiyyəti qurulub. Bu hakimiyyət Argentina dövlət quruculuğuna əsaslanıb.

KƏLAĞAYI

Nənələrin baş örtüyü

Yayda sərin, qışda isti... Zərif və titrək, göyqurşağının ən müxtəlif rənglərində... Butalarla bəzədilmiş xalis ipək... Üzükdən asanlıqla keçən... Daha nə deyim. Bilirəm ki. Onun haqqında bilirsən nə qədər danışmaq olar. O qədər zərif və yüngüldür ki, el arasında belə bir məsəl dolaşır "Əsil insanın kini kəlağayı quruyana qədər çəkər..." Çünki kəlağayı sərən kimi quruyur. Axı o napnazik ipəkdəndir... Artıq kəlağayıdan danışdığımı anladın...

Kəlağayı — ipək sapdan toxunmuş baş örtüyüdür. Kəlağayı qadınlar bağlayır, amma kişilər hazırlayır. Bilirsən nə üçün?! Ona görə ki, kəlağayıçılıq çox çətin sənətdir. Həm güc tələb edir, həm də dözümlü. Azər-baycanda kəlağayı Basqalda və Şəkiddə istehsal edilir... Basqalda dünyada yeganə olan bir muzey də fəaliyyət göstərir - Kəlağayı Muzeyi. Bu muzey çoxəsrlik Basqal sənətkarlığının incilərindən olan kəlağayının tarixini göz önündə canlandırır!

Neçə nəfər...

Barmaqlarını işə sal, sayaq görək bir kəlağayının hazırlanmasında neçə nəfər iştirak edir - toxucu (tərrax) (kəlağayı toxuyan), boyaqçı (kəlağayı boyayan), qəlibçi (qəlibin köməyi ilə kəlağayıya müxtəlif naxışlar vuran), kəlağayıçı (ornamentalist sənətkar). Düz 4 nəfər. Maraqlıdır... Yəqin bu qədər insanın sevgisi ilə hazırladığına görə kəlağayılar əsrlər boyu qadınlarımız tərəfindən sevilib. Təsəvvür edirsənmi, kəlağayının çəkisi 125 qramdır... Lap quş lələyi kimi... Yüngül və havalı... Amma ona böyük əmək sərf edilir.

Neçə günə...

Bir üzükdən keçə bilən bu unikal örtüyün boyanıb, naxışlanması iki gün çəkir və qəribə görünsə də, adətən bu qadın baş geyimi kişilər tərəfindən hazırla-

nır. Belə ki, qaynayan rənglərlə, qəliblə işləmək kimi çətin işin öhdəsindən yalnız kişilər gələ bilər.

Baş örtüyünün hazırlanma prosesində ən aparıcı qüvvə boyaqçı hesab olunur. Çünki hazır kəlağayıları küpxanada boyamaq böyük zəhmət, virtouz bacarıq və incə duyma qabiliyyəti tələb edir. Naxışlanma, bir qayda olaraq, kəlağayının yelən hissəsindən başlanır. Əsas naxışlar da elə yelənə salınır və orta hissə, adətən, saya saxlanır. Usta əməliyyatı qəlibi yağa batıraraq kəlağayının kənarı boyunca ardıcıl, simmetriyanı pozmadan, diqqətlə basaraq yerinə yetirir. Bunun üçün ustadan alıcı göz, yüksək səriştə, əldən iti olmaq tələb olunur. Birinci naxışsalmanı yerinə yetirdikdən sonra kəlağayının həmin hissəsi əllə dəstələnilib yığılır, yağ örtüyü çəkilməmiş hissə qarğıya sarınır. Növbəti əməliyyatla kəlağayının yeləni boyanır. Rəng tutduqdan sonra sıxılır və sərilib qurudulur. yenidən boyaq masasının üzərinə sərərək naxışlanır. Naxışlar hazır möhürlərlə basılır. Basma əməliyyatı başa çatdıqdan sonra kəlağayılar sabun qatışıqlı qaynadılmış su ilə dolu qazanlara doldurulur, yuyulur və iplərə sərilib qurudulur. Qurudulmuş yaylıqları dörd-dörd dəstələnilib hamarlanır, "məngənə" adlanan dəzgahda iki taxta arasında yerləşdirir və taxtaları yanlardan vintlərlə bərkidilir.

Kəlağayılar taxta məngənə arasında 2-3 saat ərzində sıxılmış vəziyyətdə saxlandıqdan sonra onların bir üzünü açıb ipə asırlar. Nəmliyi bir qədər çəkildikdən sonra onları sərgidən yığıb qatlayır və yenə də dəstə halında üst-üstə yığaraq ikinci dəfə məngənəyə verirlər. Kəlağayı bu vəziyyətdə bir gün ərzində qalib "qatını götürür".

Neçə dənə...

Kəlağayıçılıq ağır sənətdir. Kəlağayı istehsal edən bir sexdə bir günə ən çox 25-30 kəlağayı hazırlana bilər.

Boyaqları...

Əsasən, ağ, qara, soğanı və yaşıl rənglərdə 150x150 sm və 160x160 sm ölçüyə malik olan kəlağayının boyanmasında sumaq, zirinc, narınc, cır alma, zəfəran, qarağat və s. bitkilərdən istifadə edilir.

Naxışları...

Kəlağayının naxışları ağac və ya metal qəlib vasitəsilə vurulur. Kəlağayının yeləni (haşiyəsi), bəzən isə xonçası (ortası) basmanaxış üsulu ilə həndəsi və ya nəbatəti naxışlarla bəzədilir. Kəlağayıda əks olunan naxışların böyük mənası var. Bu naxışlar yüz illərdir ki, dəyişilməz olaraq qalır. Naxışlar içərisində daha çox butalar üstünlük təşkil edir.

Hər bölgənin kəlağayısı digərindən əsasən haşiyəsindəki ornamentlərə görə fərqlənir. Şəki və Basqal kəlağayıları içərisində "Şah buta", "Saya buta" və "Xırda buta" çeşnilərindən daha çox istifadə olunur. "Heyratı", "Soğanı", "İstiotu", "Albuxarı", "Abi", "Yeləni" adlı əlvan kəlağayılar da vaxtı ilə Yaxın Şərq və Qafqaz xalqları arasında böyük şöhrət qazanıb. Kəlağayı naxışlarının müəyyən sistemi var və onu hazırlayan hər kəs o sistemə riayət etməlidir. Kəlağayının üzərindəki naxışlar kainatın və dünyanın quruluşunu təsvir edir. Örpəyin kənarındakı haşiyə dağ anlamındadır, bu insanları qoruyur. Oradakı haşiyə isə o biri dünyanı təsvir edir və naxışlardan görüldüyü kimi, o dünya indikindən daha rəngli və mürəkkəbdir.

Adətlərimiz...

Adətən yaşlı qadınlar tünd, böyükölçülü, gənc qadınlar isə ağ və əlvan rəngli kiçikölçülü kəlağayılar

örtür. Novruzda və digər el şənliklərində təşkil olunan cıdır oyununda, qalib çıxmış atın isə alınına bir yumurta vurub sındırılır, boynuna qırmızı rəngli kəlağayı və ya parça bağlanılır. Kəlağayıdan həm də xonçada istifadə olunur. Üstü qırmızı kəlağayı və ya saçaqlı tirməşalla örtülən bu xonçaya səməni qoyar, rəngli samlar yandırılır.

Yaşlı və qoca qadınlar kəlağayını çalma bağlayır, cavan qadınlar və qızlar isə örpək kimi istifadə edirdilər. Qadınlar yasında qara, toyda isə əlvan naxışlı kəlağayılar örtərdilər. Gəlin gətirilərkən onun başına ağ örpək örtmək, arabasının qabağına, ya da mindirildiyi atın boynuna soğanı, narıncı, zoğalı kəlağayılar bağlamaq Azərbaycanın milli adətlərindən sayılırdı. Niyət baş tutduqda məscidlərə, ziyarətgahlara kəlağayı aparmaq, kasıblara, şikəstlərə pay vermək kimi adətlər də mövcud idi.

Kəlağayını Azərbaycanda vaxtla yeni qurulan ailənin təməli hesab edirdilər. Belə ki, kəlağayını oğlana bağışlayan qız eşqinə ömürlük sadiq qalacağına and içərmiş. Yaxud da elçilik mərasimində oğlan tərəfdən olan qadınlardan biri qırmızı kəlağayıya bükülmüş nişan üzünü qız evinə təqdim edərdi. O, həmçinin, toya qonaq gələn qadınların da xonçasında ən dəyərli hədiyyə hesab olunardı.

İnsanların daş məskəni – mağaralar

O dövrü daş dövrü adlandırırıq. Çünki o dövrdə insan daşa sığınıb. İlk nəğmələrini daşa oxuyub, ilk arzularını daşa pıçıldayıb. Daşa səcdə edib. Daşa inanıb. Və dağların daş qoynunda rahat, təhlükəsiz hiss edib özünü. Yaşayış məskəni salıb. Bu daşların soyuq üzünü öz isti nəfəsi, böyük inamı, sevən qəlbi ilə isidib. Əcdadlarımızın qədim yaşayış məskənləri, sirr və sehr dolu sığınacaq yerləri mağara adlanıb... Azərbaycanın mağaralarını tanıyaq. Daşa sığınanların daşa dönmüş xatirələrini varaqlayaq...

AZIX MAĞARASI

Azərbaycanda insanların yaşadığı ən qədim mağara Azix mağarasıdır.

Azix mağarası Qarabağın Füzuli rayonu ərazisində yerləşən mağara kompleksidir. Azix mağarasının sahəsi 800 kv km-dir, uzunluğu 600 metrə qədər uzanan 8 dəhlizi vardır. Dəhlizlərin bəzilərinin hündürlüyü 20-25 metrə qədərdir. Azix mağarası Qafqazda indiyə qədər aşkar edilmiş mağaralardan ən böyüyü kimi də diqqəti cəlb edir. Azix mağarası Daş dövrü insanların yaşayış yeri kimi məşhurdur.

Azix mağarasında ocaq izləri və daş alətləri də tapılmışdır. Bu alətlərin 1-1.5 milyon il əvvələ aid olduğu söylenebilir. Mağarada tapılmış çənə sümüyü qədimliyinə görə dünyada dördüncü yerdədir. Bu fakt kifayətdir ki, dünyanın ən qədim sakinlərinin məskunlaşdığı ərazilər arasında Azərbaycanın mühüm yer tutduğu sübuta yetirilsin.

KEŞİKÇIDAĞ MAĞARALARI

Azərbaycanın daş yaddaşı hesab edilən "Keşikçidağ" mağara-məbədlər kompleksi Ağstafa rayonunun mərkəzindən 75 km məsafədə, sıldırım qayalıqlar boyunca uzanır. Buradakı təbii mağaraların yaşı 2 min il bundan əvvələ gedir. Süni mağaralar isə VIII-XV əsrlər aralığında yonularaq düzəldilib. "Keşikçidağ" süni mağaralarının bir girişi və mazğal tipli pəncərələri var. Onlar, əsasən kvadrat formalı və tavanı günbəzşəkillidir. Kiçikölçülü yaşayış üçün oyulmuş mağaralarda iki yataq və bir ibadətqah yerləşir. Bəzi mağaraları isə bir-biri ilə gizli yollar birləşdirir.

QALACIQ MAĞARALARI

Qobustanda qayalıqda, daşlar arasında ovularaq tikilən mağaralar öz sirrini hələ də saxlamaqdadır...

Qalacıq mağaraları rayonun Bədəlli kəndindən təxminən 3-4 min metr cənub-şərqdə yerləşir. Tarixi mənbələrdə V-VI əsrə aid olduğu bildirilən mağara 6 otaqdan ibarətdir. Qayaların içində ovulan dairəvi hücrələr bir-birinə bağlıdır. Hər bir hücrənin daxilində giriş-çıxışı üçün yollar var.

BİÇƏNƏK MAĞARALARI

Dərələyəz sıra dağlarının cənub yamacında, Biçənək kəndindən şimalda altı mağara var. Bu mağaralarda qədim peçeneqlərin yaşama ehtimalı güman edilir. Biçənək mağaraları Naxçıvan-

çay hövzəsinin yuxarı hissəsində, 5,5-24 milyon il əvvəl yaranmış Miosen yaşlı süxurlar içərisində formalaşmışdır. Altı mağaranın üçü Biçənək dərəsinə perpendikulyar yerləşən Kaha dərəsinin sağında, digər üçü isə solunda yerləşir.

Tavanda və divarlarda ocaq izlərinin olması, eləcə də qalın kül təbəqəsi burada qədimdə yaşayış yeri kimi istifadə olunduğunu göstərir. Giriş hissədəki iri daşlar vaxtilə burada divar hör-güsünün mövcudluğunu göstərir.

UĞAN MAĞARASI

Uğan mağarası Oğuz rayonunun ərazisində yerləşir. Baş Daşağıl kəndinin girişində, nəhəng qayaların altında yaranmış təbii mağara. Uğan mağarası ibtidai insanların ilk sığınacaq yerlərindən sayılır. Bura ilə bağlı əfsanələr çoxdur. Toponimi iki cür izah edirlər. Uğ və ya ağ günəşin əsas rəngidir. Günəşi təmsil edir. Ucalığı bildirir. Digər ehtimalla görə isə uğultu, qulağa gələn sürəkli səs, an isə cəm şəkilçisidir. Uğan uca, müqəddəs yer, mağara mənasına da gəlir.

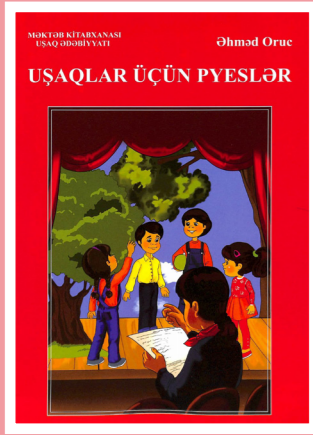
TAĞLAR MAĞARASI

Xocavənd rayonunun Böyük Tağlar kəndinin ərazisində, Quruçay çayının sol sahilində yerləşən bu mağara Mustye mədəniyyətinə aid ən möhtəşəm mağara-düşərgədir. Qədim insanlar burada 64-24 min il bundan əvvəl yaşamışlar. 1963-cü ildən Tağlar Mustye düşərgəsində arxeoloji qazıntı işləri aparılır. Qazıntı nəticəsində 7000-dən çox daş alət, 2000-dən çox heyvan sümüyü tapılmışdır. Tağlar düşərgəsi çöküntülərində 6 mədəni təbəqə aşkar edilib. 1-ci təbəqədən Orta əsrlər dövrü, Tunc dövrü və Eneolit dövrünə aid gil qab qırıqları tapılıb. 2-6-cı təbəqələrdən isə Mustye mədəniyyəti dövrünə aid maddi mədəniyyət nümunələri aşkarlanıb. Daş əmək alətləri içərisində əsas yeri levallua, Mustye itiücluları və qaşov tipli alətlər tutur. Tağlar yeganə abidədir ki, burada yaşayış daimi olub.

YENİ kitablar

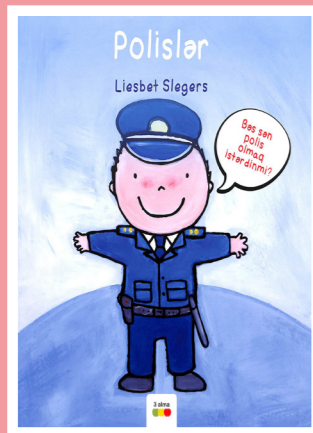
Əhməd Oruc - Uşaqlar üçün pyeslər
– Təqdim olunan pyeslərin mövzusu uşaqları cəsarətli, yalandan, riyakarlıqdan uzaq olmağa çağırır.

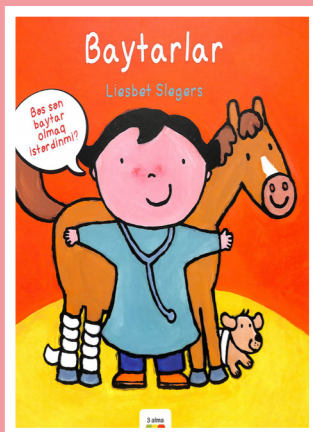
Ouen Kolfer - Anna Liza və xoşbəxtlik təcrübəsi - Anna Liza Madiqan öz həkim ləvazimatları ilə işə başlamağa hazırdır. Anasının gözləmə otağı köməyə ehtiyacı olan uşaqlarla doludur. Anna Liza onların üzünü güldürməyə çalışır.

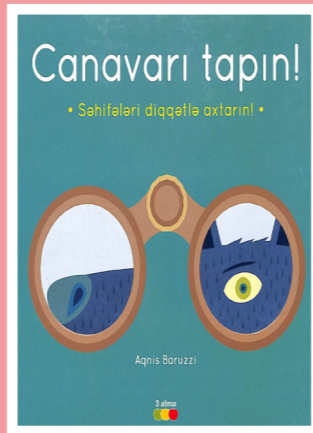
Liesbet Slegers - Polislər
Qaydalar bizim daha təhlükəsiz yaşamağımız üçündür. Polis hamının qaydaları yerinə yetirməyinə nəzarət edir. O, başqalarından seçilmək və asanlıqla tanınmaq üçün xüsusi forma geyinir.

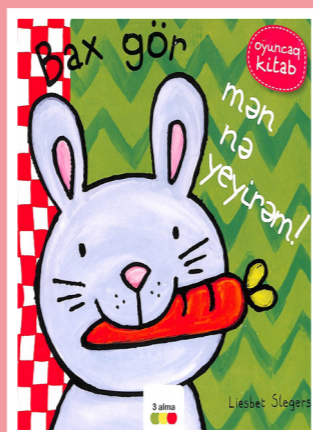
Liesbet Slegers - Baytarlar
Baytarlar hər gün heyvanlara kömək edirlər. Onlar heyvanları müayinə edir, xəstələnəndə isə müalicə edirlər. Məsələn, itin mədəsindən oyuncaq topu çıxarırlar, yaxud da atın yaralı ayağını sarıyırlar.

Aqneşka Stelmaşık - Macəra axtaranlar klubu – Doktor Melxiorun kabusu – Macəra həvəsində olan altı məktəblinin şəhər müzeyindən oğurlanmış rəsm əsərlərinin izi ilə bahalı daşqaşlardan ibarət xəzinəni tapmağından bəhs edən kitab.

Canavarı tapın!
Böyük və amansız canavarı tapa biləcəksiniz? Meşədəki canavarı tapmaq üçün səhifələri vərəqləyin. Yol boyunca bir çox sürprizlərlə qarşılaşacaqsınız. Görəsən, onu tapacaqsınız?

Liesbet Slegers - Bax gör mən nə yeyirəm!
Ətrafınıza diqqətlə baxsanız, çoxlu sürprizlər görə bilərsiniz. Balaca quşlara anası nə gətirir? O, hansı heyvandır ki, pendir xoşlayır?
Körpə uşaqların baxıb gizli şəkilləri aşkar edə biləcəyi maraqlı və gülməli kitab. 1 yaşından yuxarı uşaqlar üçün nəzərdə tutulmuş bu kitab onları əhatə edən aləmə baxışlarını formalaşdırır.

Gizlənən heyvanlar
Rəngbərəng fiqurlara baxıb adlarını deyən. Sonra bütün dəlikləri diqqətlə nəzərdən keçirin və gizlənən heyvanları tapmaq üçün səhifələri vərəqləyin.

Abi Raulins - Autizm haqqında sual vermək olar?
Kitab məktəblərdə autizmlə bağlı maarifləndirici müzakirələr zamanı uşaqların ən çox verdiyi suallar və onların cavablarından ibarətdir.

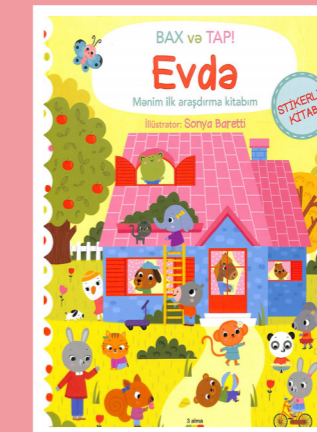
Annabel Karmel - İkimiz üçün yeməliyəm
Annabel Karmelin "İkimiz üçün yeməliyəm" adlı kitabı hamiləlik zamanı və doğuşdan sonra sağlam və dadlı yeməklər hazırlamaqda sizin əvəzilməz köməkçiniz olacaq.

Cavid Aya çıxır!
O, hər şeylə maraqlanır və onu əhatə edən aləmdə baş verənləri öyrənməyə can atır. Bir gün o, Ayı kəşf edir və ona elə heyran olur ki, Ayı tutmaq istəyir. Deyəsən, bu, qeyri-mümkündür, amma uşaqların fantaziyaları hüdudsuzdur.

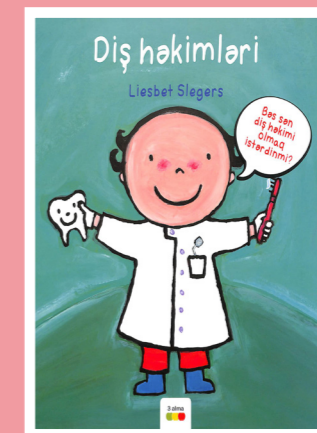
Annabel Karmelin körpələr üçün yeni yemək reseptləri
Körpələr üçün 1 №-li bestseller olan bu kulinariya kitabı tamamilə yenilənmiş nəşrlə 25-ci ildönümünü qeyd edir. Kitabda 200 dadlı təamın resepti, asan başagələn yeməklərə dair təlimatlar və faydalı məsləhətlərlə tanış olacaqsınız.

Bax və tap! Evdə
Hər səhifədə yeni əşyalar tapa və stikerlərlə oynayaq!
Bu kitabın köməyiylə stikerlərlə oynaya, onları kitabın səhifələrinə yapışdır, yaxud da öz istəyinə uyğun olaraq yeni səhnələr qura bilərsiniz!

Liesbet Slegers - Müəllimlər
Biz öyrənmək üçün məktəbə gedirik. Müəllimimiz bizimlə birlikdə əl işləri hazırlayır və bizə kitab oxuyur. Müəllimlər həm də böyük uşaqlara oxuyub-yazmağı öyrədirlər. Onlar çox böyük işlər görürlər..

Liesbet Slegers - Diş Həkimləri
Güclü, sağlam dişlərə malik olmaq çox vacibdir. Dişlərinizi vaxtılı-vaxtında fırçalamaqdan əlavə, onları vaxtaşırı diş həkiminə göstərməlisiniz.

Həsratə son... Azərbaycan Qarabağa qovuşdu...

Muhammədali Həsənzadə

*Bakı şəhəri
Nəriman Nərimanov rayonu
177 saylı orta məktəbin 2b
sinif şagirdi*

Mən Qarabağlıyam, Qarabağın gözü olan Şuşalıyam. Düzdür, gözəl Şuşamızı görməmişəm, orada yaşamamışam. Ancaq babamın, nənəmin, atamın necə həsrətlə, bir gün Şuşaya qayıtmaq ümidilə danışdıqlarına qulaq asıb, internet, televiziya vasitəsilə virtual olaraq ora səyahət etmişəm. Bir gün mən də babamın, atamın doğulub yaşadıkları Şuşanın gözəl yerlərində, Cıdır düzündə, İsa bulağında istirahət etməyi, gəzməyi həmişə xəyalımda canlandırmışam. Bu mənim ən böyük arzum olub. Onu da bilirəm ki, bu arzu tək mənim deyil, yurd həsrəti çəkən, doğma evlərindən didərgin düşən, bütün qarabağlıların arzusudur. Mən həmişə fikirləşirdim ki, görəsən adam öz vətəninə məcburi köçkün həyatı yaşayarmı?

Mən bilirəm ki, onlar üçün çox çətin olub, çünki onlar o vaxtlardan danışanda gözləri dolur.

Bacılarım ilə birlikdə Şuşadan gələn

ailə albomuna baxmaqdan çox xoşumuz gəlir. Həmişə nənəmlə birlikdə o şəkillərə baxırıq, o bizə Şuşanın mənzərəli yerində çəkdirdikləri şəkillər haqqında danışır.

Ancaq anamın uşaqlıq şəkilləri yoxdur, çünki onlar öz evlərindən heç nə götürə bilməyiblər. Anam da çox peşman halda deyir ki, mənim ürəyim sanki hiss edirdi ki, biz bir də evimizə qayıtmayacağıq. Anamın onda 13 yaşı olub. O deyir ki, evimizin pilləkənlərində dayanıb həyətimize, dağlara, ağaclara qonşularımızın evinə baxdım, sanki bir qərblilik, bizziz yetim qalmağ qorxusu çökmüşdü hər tərəfə və elə də oldu. Kəndimiz ermənilər tərəfindən işğal olundu, kəndimiz də yetim qaldı, evimiz də. Anam bu günə kimi də özünü bağışlamır ki, mən niyə ailə albomunu götürmədim. Nənəm də ona təsəlli verir ki, ay qızım min əziyyətlə tikdiyimiz evimizi o qədər sevirdik ki, evin düzənini pozmaq istəmirdik. Elə bilirdik həmişəki kimi kəndimizdə gedən döyüş sakitləşəcək, biz də yenidən evimizə qayıdıb həyatımıza davam edəcəyik. Nənəngil hardan bilsinlər ki, doğma ev-əşiklərinə qayıtmaqları 27 ildən sonra baş tutacaq. İkinci Qarabağ müharibəsinin şahidləri də mən və mənim kimi uşaqlar olacaq. Amma bu dəfə qalib olaraq!

Hər gün babam xəbərlərə baxır, mən də böyük maraq və səbirsizliklə onunla birlikdə igid əsgərlərimizin işğaldan azad etdikləri rayon və kəndlərimizin adlarını eşitmək istəyirdim.

Qəhrəman əsgərlərimiz bir-bir torpaqlarımızı erməni işğalından azad edir, üçrəngli bayrağımızı həmin azad etdikləri kənd və şəhərlərimizə sancır, cənab Ali Baş Komandana məruzə edirdilər. Biz də televiziya qarşısında dayanıb, bütün əsgər və zabitlərimizi alqışlayırdıq.

Nəhayət, Qarabağımızın gözü olan Şuşamızın azad olunduğu tarix 8 noyabr 2020-ci il cənab Prezidentimiz Azərbaycan Ordusunun bu qələbəsini bizə möhtəşəm bir şəkildə çatdırdı.

Ailəmiz, bizim kimi yüzlərlə ailə səbirsizliklə Cənab Ali Baş Komandanımızın dilindən Şuşanı azad etdik – kəlmələrini eşitmək üçün televiziya qarşısında gözləyirik. Artıq o məqam çatdı. Əziz Şuşa, sən azadsan, biz qayıtdıq dedi. Əziz Şuşa biz səni dirçəldəcəyik söylədi. Biz necə sevindik, babam, nənəm, atam, anam sevinc göz yaşlarını saxlaya bilmirdilər. Hamı bir-birini təbrik edir, Prezidentimizi və Azərbaycan Ordusunu alqışlayır, onlara təşəkkür edirdik, bu möhtəşəm qələbə sevincini bizə yaşatdıqları üçün. Azərbaycanın bütün bölgələrində, eləcə də paytaxtımız Bakımızın küçələrində hər kəsin əlində üçrəngli bayrağımız, maşınların siqnalları, hamı sevinir... Qarabağ Azərbaycandır! – deyir. Mən, bacılarım, məhlənin uşaqları, bütün qonşular əlimizdə bayrağımız yola qaçdıq.

Şuşa bizimdir! Qarabağ Azərbaycandır! – deməyə başladıq, əlimizdə üzrəngli bayrağımız çoxlu xatirə şəkilləri çəkdirdik. Atam çoxlu şokolad aldı, mən bacılarımla birlikdə Şuşamızın azadlıq şirnisini payladım.

ƏNCİR

Peyğəmbərimizə (s) biri əncir verir, alandan sonra belə buyurur: "Əgər məndən cənnətdən hansı meyvə gəlmişdir, soruşsalar, əncir deyərəm". "Əncirə və zeytuna and olsun" (Qurani-Kərim. Tin surəsi, 1). Əncir müqəddəs kitabımızda xatırlanan nemətdir. Sarı qumlu Bakı bağlarının əvəzsiz neməti. Cənnət meyvəsi... Xəzərin qızılı sahillərin günəş şüalarının altında parpar parıldayan qumu, dənizdən əsən ilıq, yosun ərti verən meh və sapsarı kəhrəba kimi Bakı ənciri... Uzun və isti yay günləri nənələrimizin əllərinin mehriban sığılı ilə əzizlənen əncir ağacları... Tariximizin əvəzsiz yadigarları... Bu gün bal ətirli tariximizə xırdaca bir ekskurs edək və bu meyvə haqqında danışaq...

Əncir ağacı, həm tarixə şahidlik edib, həm də onu formalaşdırıb. Yer üzündə 750 -dən çox əncir növü olduğu söylenebilir. Bəlkə də, insan təxəyyülünə bu qədər təsir edən başqa bir bitki olmayıb. Əncir haqqında bütün dinlərdə söz açılır, o, kralları, kraliçaları, elm adamlarını, əsgərləri təsiri altına ala bilib.

Əncirin çiçəkləri üzde deyil. Latınca adı Ficus olan əncir bitkisinin çiçəkləri meyvələrin içində gizləniir. Bundan başqa, bir çox bitkinin kökləri yerin altına inkişaf etdiyi halda, bəzi əncir növlərində köklər, yerin üzərində böyüyür.

Banyan adı ilə də tanınan Hind ənciri, çox böyük ölçüyə sahib ola bilər.

Florida ənciri və ya strangler ənciri adı ilə də tanınan ağacın toxumları, quşlar və məməli heyvanlar vasitəsilə digər ağacların başına düşür və oraya düşən bol işıq ilə böyümək şansı yaranır. Bu müddət ərzində üzərində böyüdüüyü ağacdan aşağıya sallanan köklər, uzanaraq torpağa çatır. Bu köklər inkişaf etdikcə, ana ağacı tam şəkildə sarıyaraq ölümünə belə yol açır.

Digər adı **ficus religiosa** olan bir əncir növü, iki min ildən artıqdır ki, buddistlərin və hinduların ibadətində öz yerini alır. Hindistandakı İndus Vadisi mədəniyyətləri, min illərlə əfsanə və rəvayətlərində, rəsmlərində bu bitkini təsvir ediblər.

Asiyanın tropik və subtropik bölgələrində yaranıb inkişaf edən mədəniyyətlər, əncir ağacına ibadət ediblər. Bunların arasında banyan adı ilə də tanınan **Hind ənciri**, önəmli yeri tutur.

Hər əncir növünün döllənməsi üçün özünə aid bir vəhşi arısı olur. Əncir ağacı, bu arıların bəslənməsi üçün meyvə verir, arılar isə onların çoxalmasını təmin edir. Əncir ağacı digər bütün bitkilərdən daha çox yabani həyat sürür.

Yabani əncir ağacları bir çox canlının qida mənbəyidir. Yer üzündə 1200 canlı növü əncir ilə qidalanıır. Bunlar arasında quşlar, meyvə yarasaları, primatlar da var. Bu canlılar əncirlə bəslənir və onun toxumlarının yayılmasına kömək olur. Ekoloqlar bu səbəbdən, ənciri yaşayam "əsas qaynağı" olaraq görür. Əncir yox olarsa, qalan hər şey də çökər.

Əncirin ilboyu meyvə verməsi, əcdadlarımızın sağ qalması baxımından da, böyük önəm kəsb edir.

Enerji ilə dolu bu meyvə, insanın beyninin böyüməsinə fayda verə bilər. Belə ki, bəziləri insan əlinin, əncirin yetişmişini tapıb yığa biləcək formada təkamül etdiyinə inanırlar. Əncir ağacı min illər öncə insanın ilk əkib yetişdirdiyi bitkilərdəndir. Onun meyvələri insanların illik azuqəsi hesab edilərdi. Nənələrimiz əncir qurusu, əncir bəhməzi, piskəndə (qabığı soyulmuş əncir qurusu), zincilfərən (əncirdən hazırlanmış ədviyyatlı şirni) hazırlayar, qış üçün tədarük edərdilər.

Qədim Misir fironlarının məzarına başqa şeylərlə yanaşı, quru əncir də qoyulmuş.

Misir ilahəsi Hathor, bir əncir ağacına çıxaraq fironun ölüm sonrası həyatı üçün hazırlıq görür.

Türkiyə ərazisində yerləşən qara əncir (**Ficus carica**) bir çox qədim mədəniyyət üçün vacib bir qida olub. Şumer kralı Urukagina, 5000 il bundan qabaq əncir haqqında söz açıb. İsrailin Kral Süleymanı, ənciri musiqilərində tərif edib. Qədim yunan və romalıları isə ənciri, cənnətdən göndərilən meyvə olaraq görüblər.

Əncir təkçə şirin və ləzzətli deyil, vitamin, mineral və liflərlə dolu olan bir meyvədir. İncildə əncirin sağaltma xüsusiyyətindən söz açılır. Tarix boyunca bu ağacın sadəcə meyvəsi yox, qabığı, yarpaqları, kökləri və qatranı dərman olaraq istifadə olunub.

Şimpanzelərin də yabani əncir ağacının qabığı və yarpaqlarını, dərman məqsədilə yedikləri görüleb. Quraqlığa dözümlü, isti iqlim şəraitinə asanlıqla uyğunlaşan əncir ağacları, mədəniyyətlərin yaranmasına təsir etməklə yanaşı, qalıqlarını da saxlayıb. Hindistanda quraqlıq ucbatından dağılan İndus Vadisi mədəniyyətlərini saxladığı kimi, Qvatemaladakı Maya piramidaları, Kambocada Khmer məbədlərini saxladığı kimi.

Əncir mühüm vitamin və minerallarla yanaşı, çox miqdarda lifə malikdir.

Tərk olunmuş tikililəri əncir ağacları istila edir, hər daş çatlağında toxumları tumurcuqlayır və böyüyən kökləri ilə divarları və təməlləri yıxır.

Vulkanik yerlərdə də bənzər hadisələr baş verir. Qurumuş lavalaların arasında əvvəlcə əncir ağacları yetişir və digər bitkilərin yetişməsi üçün yol açır. Elm adamları ağacdan təmizləmə məqsədilə yox olan meşə bölgələrində meşənin yenindən inkişaf etməsini sürətləndirmək üçün, əvvəl əncir ağacları əkilər.

Bütün bunlar iqlim dəyişikliyinə təsiri baxımından, əncir ağacının gələcək üçün ümid vəd etdiyini göstərir.

Əncir ağacları həm də, kəskin iqlim şərtlərinə uyğunlaşmağımıza kömək olur. Hindistanın şimalında bu ağacların çay kənarlarında böyüyən kökləri, körpü inşasında istifadə olunaraq musson yağışları zamanı insanları qoruyur. Efiopiyada isə, quraqlıq zamanı əkilən ərazilərdə kölgə yaradaraq, əkinçilərə kömək edir.

Yer üzündə 80 milyon ildir ki, var olan əncirin tarixi, insandan çox daha qədimdir.

Spektakrau

Spektakrau, cay-alay, bossabol... Başa düşdün, nə deyirəm? Düşmədin... Çünki bu sözləri yəqin ki, eşitməmişən. Bunlar idman növlərinin adıdır. Bu idman növləri mövcuddur, onlar üzrə yarışlar və çempionatlar keçirilir... Dünyada o qədər qəribə oyunlar var ki... Gəl, bir neçəsini tanıyaq...

Sualtı xokkey...

Sualtı xokkeyi amerikalı Alan Bleyk düşünüb. O istəyib ki, təkcə yayda deyil, qışda da suların qoynunda ola bilsin. Və bunu bacarıb.

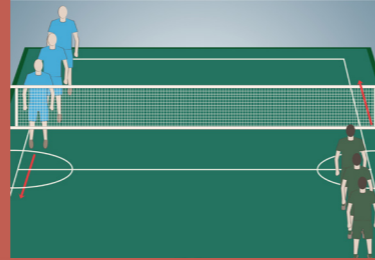
Əsas məqsəd suyun altındakı qarıya top vurmaq olub. Sualtı xokkeyin ağacları adi xokkeydəkindən beş dəfə qısadır — cəmi 30 santimetrdir. Oyunda hər biri altı nəfərdən ibarət iki komanda oynayır. Bu oyunda həm qadınlar, həm də kişilər iştirak edə bilər.

Spektakrau

Bu idman növü hələ 15-ci əsrdə mövcud olub. Onun şəkilləri Tailand ehramlarının divarlarına həkk edilib.

Spektakrau — futbol və voleybol elementlərini özündə birləşdirən idman növüdür. Komandalar topu ayaqla vurur, amma qarıya deyil, səbətə... Komandalar üç nəfərdən ibarət olur. Oyun 180 qram ağırlığı olan toxunma topa həyata keçirilir.

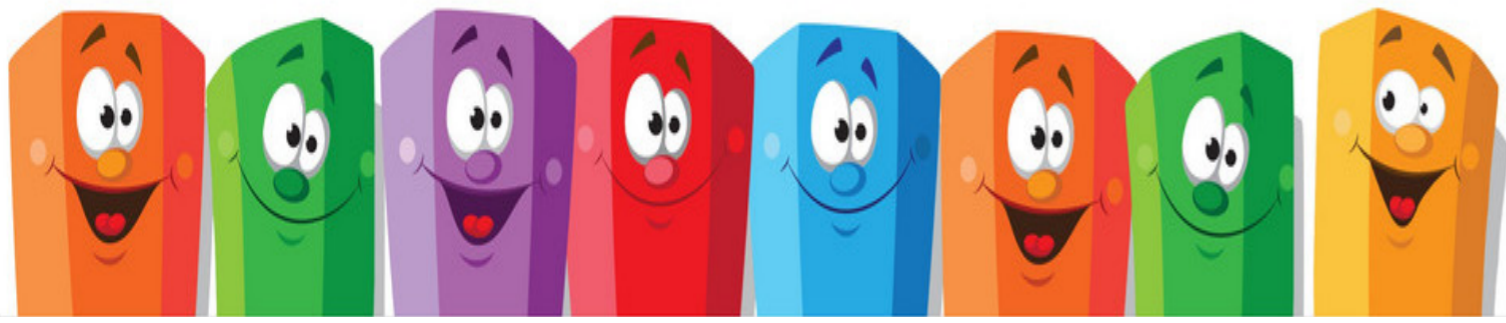
Məmməd Araz

Nənəmin kitabı

Könül nə danışdı, nə dedi mənə-
Uçdu körpəliyə xəyalım yenə...
Durdu gözlərimdə ixtiyar nənəm,
Vüqarı dağ nənəm, saçı qar nənəm...
Elə bil, saçımı darayırdı o,
Qəlbimi, fikrimi arayırdı o.
Duyurdu üzünə dikilən baxış
Deyir ki, ay nənə, bir nağıl danış...
Yenə də kitabı varaqlandırdı,
Qəlbi gah sevinir, gah da yanırırdı...
Ellərin zəkası, xəyalı, dərdi
Onda pərdə-pərdə dilə gələrdi.
Onda nəğmə vardı, bayatı vardı,
Onda sevinc quşu, qəm atı vardı.
Onda dinləyərdim Zərnியarı da,
Valehi sızladan qəm-qübarı da.
Kitab Məcnun kimi ağlardı bəzən,
Leylinin yasını saxlardı bəzən.
Kitabın ildırım sürəti vardı,
Bir anda bir əsri uçub aşardı...

Ondakı nağılın hüdudu hanı?
Saysızdı ondakı hünər dastanı.
Ondaydı ellərin fikri, nəfəsi,
Keçmişin sükutu, bu günün səsi.
Nənəmin səmində, dilində idi:
Elə bil, hər nə var əlində idi.
Bəzən bir yetimə taxt da qurardı,
Şahısa qaldırıb yerə vurardı.
Bu zaman nənəmə alqış deyərdim,
“Danış, dalısını, danış” deyərdim.
Ellərin sevinci, ellərin dərdi
Nənəmin dilində dilə gələrdi.
Mən də gah sevinər, gah da yanardım,
Nənəmi ən böyük alim sanardım.
Sinəmə el sazı asdı o kitab,
Sinəmə çox kitab yazdı o kitab.
Onun Araz kimi kükrəyib daşan,
Kürün nəğməsinə nəğmələr qoşan.
Hünər dastanı da, sevinc səsi də,
Bəzən söz üstündə titrəməsi də.
Nənəmin qəlbindən qəlbimə doldu,
Məni şair edən o kitab oldu.
O kitabın səsi el səsi idi;
O kitab nənəmin sinəsi idi.

Məntiqi sual

Akvariumda 10 balıq var. 2-si batdı, 3-ü üzüb getdi. Akvariumda neçə balıq qaldı?

**Döşəmənin üstündə
karandaş var. Amma
heç kəs onun üzərindən
addımlayıb keçə
bilməz. Niyə?**

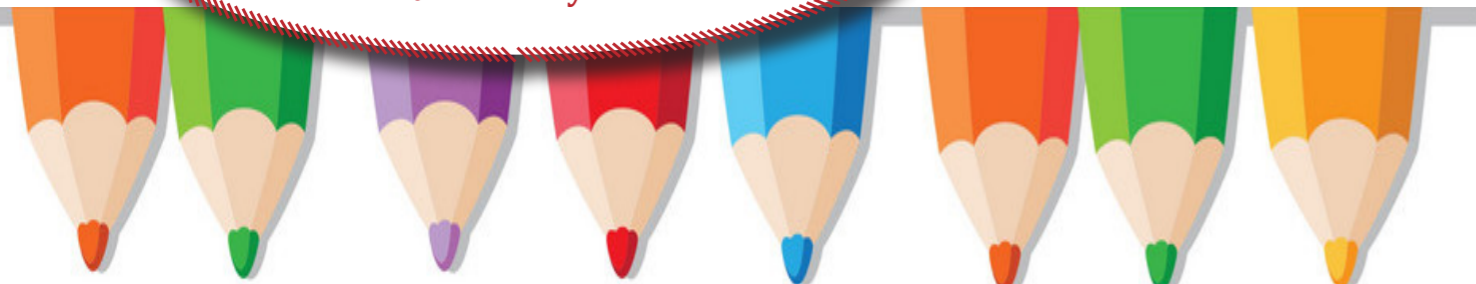

3 taxta çubuqdan
heç birini sındır-
madan 4-ü necə
almaq olar?

Çiyində yol çantası olan insan
düzənliklə irəliləyir. O yaxşı bilir
ki, çatmağa az qalmış yol çantasını
açmasa, öləcək. Çantada nə var?

Məni bişirəndə üstümdəkini çıxarıb
atır, içimdəkini bişirirlər. Məni yeyəndə
isə üstümdəkini yeyir, içimdəkini atır-
lar. Mən nəyəm?

Yaradıcılıq emalatxanası

Barmaq izi ilə günəş

Bəzən gözəllik yaratmaq üçün o qədər də çox şey lazım olmur... İstedad və həvəs varsa, deməli yaradıcılıq emalatxanasında iş gedəcək...

Yurdumuza zəfər günəşi doğub. Qarabağ zəfəri! Qanımızla, canımızla əldə etdiyimiz böyük qələbə. İndi gəl, ovcumuz və barmağımızla yurda doğan günəşi çəkək.

Sənə lazımdır:

- Kağız vərəqi və yaxud kətan
- Sarı və mavi rəngli boya
- Plastik qab
- Fırça
- A4 vərəqi və yaxud karton
- Qayçı

